

Statisztika és egyetemtörténet. Magyar peregrinusok a középkorban

DRASKÓCZY ISTVÁN DSc, egyetemi tanár

ELTE

E-mail: dra_istvan@yahoo.de

DOI 10.23716/TT0.22.2018.03

Absztrakt:

A magyarországi egyetemtörténeti kutatásoknak sikerült nagy mennyiségű, statisztikailag felhasználható adatot összegyűjtenie. A középkori Magyar Királyságban csak rövid ideig működtek egyetemek, így a hallgatók kénytelenek voltak külföldön tanulni. A tanulmány megállapítja, hogy az 1400–1500 közötti időszakban jelentős mértékben növekedett a külföldön tanuló magyarországiak aránya, ami megfelel az általános európai tendenciának. A peregrinusok 90 %-ka a Bécsi és a Krakkói Egyetemet kereste fel, ami azzal magyarázható, hogy mind a két intézmény a határ közelében található. A Magyar Királyság és a Lengyel Királyság (Korona) népessége hasonló. A szerző megállapította, hogy Bécs és Krakkó egyetemén, együttesen kevesebb magyarországi tanult, mint Krakkóban lengyelországi. A tény többek között jelzi, hogy milyen jelentősége lehetett annak, ha egy ország rendelkezett egyetemmel.

Kulcsszavak: Bécs, Krakkó, anyakönyvezés, évi átlag, népesség, földrajzi megoszlás, városiasodás, százalékarány

A nemzetközi egyetemtörténetírás gyakran folyamadik a statisztika eszköztárához. A statisztika módszerét a magyar kutatás is alkalmazza.¹ Tanulmányunkban példákat szeretnénk bemutatni arra vonatkozóan, hogy a középkori egyetemjárás vizsgálatakor ez a megközelítési mód milyen lehetőségeket kínál.

Mint ismeretes, a prestatisztikus kor kutatói különböző, nem statisztikai felmérés céljából készült dokumentumokból nyerik információikat, állítják fel adatsoraikat. Az egyetemtörténet művelői számára a legfontosabb forrást (amennyiben fennmaradtak) az egyetemi anyakönyvek képezik, de hasznosítják az egyetemi levéltárak más fennmaradt dokumentumait is, mint például a *bursák*, kollégiumok, egyetemi nemzetek iratait, a vizsgákról szóló feljegyzéseket stb..

¹ Ld. pl. SZÖGI László, VARGA Júlia írásait.

Emellett nem nélkülözhetők az egyéb források sem, mint például az oklevelek szétszórta információi vagy a városi közigazgatók jegyzőkönyvei (mint Bologna egyeteme esetében).² Mindezekből a történeti forrásokból gyűjtik ki a kutatók többek között a hallgatói névsorokat, amelyek statisztikai elemzés tárgyát képezhetik. A felhasznált források és azok információinak értelmezése okozhatja, hogy a különböző munkákban eltérő számsorokat találunk.

Közismert, hogy rövid életű kísérleteket leszámítva, nem sikerült a Magyar Királyságban egyetemet alapítani. Ennek következtében a tanulni vágyó magyar fiatalok Európa más országaiban bővítették ismereteiket. A külföldi tanulás sokba került. Azokhoz képest, akik tovább szerettek volna tanulni, kevesek engedhették meg maguknak azt, hogy a kontinens különböző felsőoktatási intézményeiben hallgassák neves tanárok előadásait, tegyenek le különböző vizsgákat. Igaz, az a korszerű tudás, amit hazahoztak, az ország, a hazai művelődés javára vált.

A középkori egyetemtörténet magyar művelőinek elsődleges feladata tehát az, hogy külföldi egyetemek levéltáraiban kutassanak, azok forráskiadásait áttanulmányozzák, hogy minél több magyarországi esetben lehessen kimutatni azt, hogy legmagasabb szintű képzést nyújtó intézmények egyikében tanult.³

Ez a munka tulajdonképpen a 19. század eleje óta tart. A Bécsi és a Krakkói Egyetem példáját lehetne idézni. Midőn kiderült, hogy a krakkói Magyar Bursa anyakönyve fennmaradt, Széchényi Ferenc lemásoltatta és kiadatta.⁴ Mind a krakkói magyar diáknévsor, mind más diáknévsorok első publikálása hiányos lett, sok nevet félreolvastak. Így szükségessé vált a források újbóli közreadása. Krakkó esetében a magyar bursa könyvének máig legjobb kiadása 1893-ban látott napvilágot.⁵ A következő évben született összeállítása a Bécsi Egyetemen tanuló magyarországiakról, amit majd egy újabb kiadvány követett. Schrauf már statisztikai összeállításokat is készített.⁶ A művek nagyon fontosak, hisz az ország határaihoz közel fekvő két egyetem magyarországi diákjairól adtak először számszerűsíthető információkat.

² Jürg SCHMUTZ: Juristen für das Reich. Die deutschen Rechtsstudenten an der Universität Bologna 1265 – 1425. I- II. Basel, 2000. I. Bevezetés

³ A magyaron kívül több nemzet otthonánál szolgált a középkori magyar állam. A forrásokból azonban az esetek többségében nem tudjuk megállapítani, hogy ki milyen nemzetiséghez tartozott. Ezért az egyszerűség kedvéért írásunkban alkalmanként a magyar szót fogjuk használni a Magyar Királyság, a középkori Magyarország területéről származó peregrinusokra.

⁴ 1819. évi a másolat (OSZK Kézirattár). Kiadása: Johann Ferdinand Miller: Regestrum Bursae Cracoviensis Hungarorum. Budaë, 1821.

⁵ SCHRAUF Károly: Regestrum Bursae Cracoviensis. A krakkói magyar tanulók-ház lakóinak jegyzéke (1493–1558). Bp., 1893.

⁶ SCHRAUF Károly: magyarországi tanulók a Bécsi Egyetemen. Bp., 1894.; Uő.: A Bécsi Egyetem Magyar Nemzetének anyakönyve, 1453-tól 1630-ig. Bp., 1902.

Ezek az adattárak azonban korántsem tökéletesek és teljesek. Schrauf Károly annak idején a Bécsi Egyetem Levéltárának különböző anyakönyveiből igyekezett kigyűjteni a magyarokat. Ennek ellenére sem lett teljes az összeállítás. Sokkal rosszabb a helyzet Krakkó esetében. Noha a krakkói anyakönyveket, a vizsgajegyzőkönyvet a 19. században publikálták lengyel földön, a magyarországi diákokra vonatkozó olyan teljes összeállítás nem született, amit hazai kutató készített. Ezzel szemben a lengyelek megpróbálták összegyűjteni a magyarországiakat, és statisztikai számításokat is végeztek.⁷ Mind a lengyel, mind pedig a hazai kutatás ezeket a számításokat vette át.⁸

Közben azonban mind a krakkói anyakönyvek, mind pedig bécsi egyetem főanyakönyvei kritikai kiadást értek meg, nőtt a számba vehető, újonnan feltárt források száma is.⁹ Segítségükkel nem csupán több magyarországi származású személy külföldi egyetemi tanulmányait tudjuk igazolni, hanem a korábbinál pontosabb számszerűsíthető információkhoz jutunk. A bécsi és krakkói anyakönyvek névanyagának kritikai megrostálását már újabban magyar kutatók végezték el, akik az anyakönyvi bejegyzéseket más forrásokból feltárt adatokkal egészítették ki. Ezeket a munkákat Szögi László irányította.¹⁰ Várható, hogy az olasz és más európai egyetemeken tanuló magyarokra vonatkozó információk külön kötetben látnak hamarosan napvilágot.

Ezen munkálatok révén a hajdani Magyar Királyság területéről származó hallgatók jórészt sikerült megismernünk, és tulajdonképpen ma már meg tudjuk állapítani azt, hogy nagyságrendileg (nem pontosan természetesen) hányan is

⁷ Anton KARBOWIAK: *Studia statystyczne z dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1433/4–1509/10*, Kraków 1910 (Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce, 12), S. 1–82.; Jan DĄBROWSKI: Kraków a Węgry w wiekach średnich, Kraków 1911, S. 59–66 (Különlenyomat, eredeti megjelenése: „Rocznik Krakowski”, 13 (1911), S. 189–250).

⁸ Példa erre: KOVÁCS Endre: A krakkói egyetem és a magyar művelődés. Adalékok a magyar-lengyel kapcsolatok XV–XVI. századi történetéhez. Bp., 964. 44–45., Jan DĄBROWSKI: Krakó és a krakkói egyetem szerepe a magyar kultúra történetében, in: *Tanulmányok a lengyel-magyar irodalmi kapcsolatok köréből*. Szerk. Csaplár István, L. HOPP Lajos et al. Bp., 1969, S. 55–70.; Irena Kaniewska: Les étudiants de l'Université de Cracovie aux XVe et XVIe siècles (1433–1560), in: *Les Universités européennes du XVIe au XVIIIe siècle, histoire sociale des populations étudiantes*, Vol. 1. Ed. Dominique Julia, Jacques Revel et al. Roger Chartier. Paris, 1986. 119. Uő.: Die Struktur der Studenten der Krakauer Akademie vom XV.-XVIII. Jahrhundert. In: = *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne* 93 (1991), 45. Ettől eltérő számításokat közöl Krzysztof Boroda alapján: Paul W. KNOLL: 'A Pearl of Powerful Learning ... The University of Cracow in the Fifteenth Century. Leiden – Boston, 2016. 152., 159., 660–667.

⁹ Die Matrikel der Universität Wien I–III, Wien-Graz-Köln, 1956–1971.; Krakó: *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, I–II, WYDAŁI ANTONI GAŚSIOROWSKI, TOMASZ JUREK, IZABELA SKIERSKA, przy współpracy Ryszard Grzesik, Kraków 2004.; *Metryka czyli album Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1509–1551*, WYDAŁI ANTONI GAŚSIOROWSKI, TOMASZ JUREK, IZABELA SKIERSKA, przy współpracy Ryszard GRZESIK, Warszawa, 2010.

¹⁰ TÜSKÉS Anna: Magyarországi diákok a bécsi egyetemen 1365–1526, Bp., 2008. HARASZTI SZABÓ Péter - KELÉNYI Borbála – SZÖGI László: Magyarországi diákok a prágai és a krakkói egyetemeken 1348 – 1525. II. Szerk. DRASKÓCZY István. Bp., 2017.

tanultak külföldön a középkorban. Vagyis számszerűsíthető, statisztikailag értékelhető adatsorokkal rendelkezünk.

Néhány éve készült alapadatbázis (Szögi László munkája) a külföldön a középkorban tanuló magyarországiakról, amelyet az MTA-ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport ellenőriz, újabb nevekkal bővít, kiegészít.¹¹

A diákok beiratkozását nyári és téli szemeszterenként tartották nyilván. Mivel a váltásra áprilisban, illetve októberben került sor, értelemszerűen egy – egy esztendő téli szemesztere átnyúlt a következő év téli és kora tavaszi hónapjaira is. Bécsben április 14-n, Krakkóban április 23/24-n kezdődött a nyári félév, míg a téli szemeszter kezdete az osztrák fővárosban október 14-re, a lengyel egyetemen pedig október 16-ra esett.¹² Ebből az is következik, hogy a különböző statisztikákban egy – egy év alatt található számadatok a következő év első harmadának a beiratkozásait is tartalmazzák.¹³

A statisztikai vizsgáldások (ahol ezt a források megengedik) beiratkozásokat regisztrálnak, ugyanis ez a tény jelzi, hogy hányan is kezdték meg a tanulmányaikat egy – egy felsőoktatási intézményben. Ennek segítségével lehet például az egyes egyetemeket népszerűségét összehasonlítani. A peregrinusok pontos létszáma azonban nehezen állapítható meg, hisz egy – egy személy egymás után több intézményben folytatta tanulmányait. Ugyanígy az sem rögzíthető pontosan, hogy egy időben hányan is tanultak egy-egy egyetemen. A tanulmányi idő több évet vett igénybe, és nem kevesen akadtak, akik csak rövid ideig látogatták az előadásokat. Másrészt sokan csak akkor tűnnek fel, amikor vizsgára jelentkeztek. A kutatást megkönnyíti, hogy a német egyetemeken (ideértve Bécset), Krakkóban stb. vezettek anyakönyvet.¹⁴ Tanulmányunkban olvasható számadatok beiratkozásra vonatkoznak (noha néha a személy szót is használjuk).

A diákok nagy többsége az *Artes* fakultást látogatta. Ez az arány a középkori német egyetemeken a 80 %-ot is elérte. Bécsben a hallgatók 85 %-a sorolható ide.

¹¹ A cél olyan adatbázis (*Repertorium Academicum Hungariae*) létrehozása, amely minden, 1850 előtt külföldön és itthon felsőfokú tanulmányokat folytató magyarországi adatait tartalmazza.

¹² *Die Matrikel...i. m.*, XVI.; *Metrika...i. m.*, 158., 164., 168., 238., 244., 298–299., 354., 356., stb. – A bécsi főanyakönyvben igen ritkán jegyezték fel a hónapot. Krakkóban a 15. század végén és a 16. század elején többször (de nem rendszeresen) a beiratkozás napi dátumáról sem feledkeztek meg. Ezen körülmények miatt az esetek túlnyomó többségében nehéz megállapítani, hogy a téli félévi beiratkozások valójában mely évre tehetők.

¹³ Nagyjából május 1-től következő év április 30-ig számítható a tanulmányi év. Rainer Christoph Schwinges: *Universitätsbesuch im Reich vom 14. bis zum 16. Jahrhundert: Wachstum und Konjunkturen*. In: Uő.: *Studenten und Gelehrte. STUDIEN zur Sozial- und Kulturgeschichte deutscher Universitäten im Mittelalter*. Leiden – Boston, 2008. 93.

¹⁴ Franz EULENBURG: *Die Frequenz der deutschen Universitäten von ihrer Gründung bis zur Gegenwart*. Nachdruck der Ausgabe von 1904, mit einem Nachwort von Elisabeth Lea und Gerald Wiemers, Berlin, 1994 (Sächsische Akademie der Wissenschaften zu Leipzig), 54–55.; Christopher SCHWINGES: *Deutsche Universitätsbesucher in 14. und 15. Jahrhundert, Studien zur Sozialgeschichte des alten Reiches*. Stuttgart, 1986 (Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Mainz, Abteilung Universalgeschichte, 123/ Beiträge zur Sozial- und Verfassungsgeschichte des alten Reiches, 6), 12–24.

Magyarokkal sem volt ez másképp. A magyarországi diákság nagy többsége semmilyen fokozatot sem érték el.¹⁵ Akik levizsgáztak, többnyire az *Artes* fakultáson szereztek *baccalaureus* fokozatot. Krakkóban a magyarok 24 %-a, Bécsben 26–27 %-a, jutott valamilyen fokozathoz. A borostyánkoszorússág után nyílt lehetőség a további tanulmányokra, akár más karokon is. Az arányokat jelzi, hogy eddigi ismereteink szerint az osztrák fővárosban 1906 fokozat birtokába jutott magyarországból 1722 (90,3 %) az *Artes* karon, 178 (9,3 %) a jogászoknál, míg 6 fő (0,6 %) az orvosi karon tett vizsgát.¹⁶ Párhuzamként idézhető egy német példa. A Német Birodalomból 1265–1425 között 3601 személy tanult jogot a Bolognai Egyetemen. Ezek háromnegyedéről (2740 fő) csupán tanulmányaik első évéből maradt fent adat. A következő évből 293 fő, a harmadik évből 147, a negyedik évből 132 személy tanulmányai bizonyíthatók. A 3601 főből 303 tűnt fel az egyetemen magister címmel, míg Bolognában csupán 130 személy (3,6 %) szerzett fokozatot. Ez a két kategória együttesen 12 %-ot tesz ki.¹⁷

Néhány évvel ezelőtt tett kísérletet Szögi László arra, hogy megállapítsa, hányan jártak határainkon kívüli egyetemre a középkori Magyar Királyság területéről (Horvátország nélkül).¹⁸ Megállapítása szerint 1100 és 1525 között mintegy 12 ezer magyarországi tanult külföldön, amelyből 9352 esett az 1350–1500 közötti időszakra. Ezek a számok a kutatás jelenlegi állása szerint ugyan legfeljebb minimális értéknek fogadhatók el, ám a valóságos létszám nem lehetett nagyságrendekkel több. A kiszámított érték nem magas, ha arra gondolunk, hogy egy megalapozott becslés szerint ebben az időszakban a Német Birodalomban 250 ezren, s egész Európában mintegy háromnegyed millióan kezdtek el egyetemi tanulmányokat a 150 év folyamán.¹⁹ A magyar érték az összes 1,3 %-ot, a birodalomra megállapított szám 4%-ot tenné ki. Összehasonlításukkal megjegyezhetjük, hogy 1400–1500 között a Krakkói Egyetemre mintegy 18 550 hallgató iratkozott be, ami a fentebb említette értékeknek 2,5 illetve 7,5 %-a.²⁰ Ismeretes, hogy a tanulni vágyók egy jelentős hányada nem egy, hanem több

¹⁵ Magyarországi vonatkozásban: KUBINYI András: A középkori magyarországi városhálózat hierarchikus térbeli rendjének kérdéséhez. Településtudományi Közlemények 23 (1971): március, 61.; Uő.: A Jagelló-kori értelmiség. In: Az értelmiség Magyarországon a 16–17. században. Szerk. Zombori István, Szeged, 1988, 7–21.

¹⁶ KELÉNYI Borbála: A Bécsi Egyetem magyarországi diákjai a középkorban. Kiegészítő adatok: karok és fokozatszerzés. Per Aspera ad Astra. A Pécsi Egyetem művelődés- és egyetemtörténeti közleményei. 4 (2017) 134–141.

¹⁷ SCHMUTZ: Juristen für das Reich i. m. 116–124.

¹⁸ SZÖGI László: Az egyetem nélküli ország egyetemistái Mohács előtt. A középkori Magyarország peregrinusai. In: Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei XIV-XV. Szerk. Szögi László, Bp., 2011. 15–40.

¹⁹ Rainer CHRISTOPH SCHWINGES: Die Zulassung zur Universität. In: Geschichte der Universität in Europa. I. Mittelalter. Hg. Walter Rüegg. München, 1993. 174–175.

²⁰ Kaniewska: Les étudiants i. m. 117., 129. alapján. Krzysztof Boroda újabb számításai szerint ebben az időszakban 18 387 beiratkozás regisztrálható (Knoll: „A Pearl of Powerful Learning” i. m. 152.). Mint ismeretes, az egyetem csak 1400-tól működik folyamatosan.

felsőoktatási intézménybe járt. Szögi Lászlónak sikerült megállapítania, hogy honfitársaink egyetemi tanulmányaikat főként hol folytatták tovább. Statisztikai adatokkal igazolta azt a megfigyelést, hogy a magyar király alattvalói szívesen mentek Itáliába. A francia és az olasz egyetemek egész Európában nagy presztízsnak örvendtek. Az olaszországi diákokra vonatkozó adatokat sok év munkája után Veress Endre gyűjtötte össze, és publikálta 1941-ben, és ezen kutató eredményeit egészítette ki Szögi.²¹ Szerinte 888 fő járt Itáliában egyetemre. Újabb (az adatok megrostálása és kiegészítése után) sem lehetett tetemes mértékben növelni ezt a számot, hisz 915 diákról lehet csupán szó.²² Különösen sok magyar tanult Bolognában és Padovában. Bolognában 1526-ig 221 magyarországi végezte tanulmányait az újabb eredmények szerint. Nem túl magas a szám, különösen ha fentebb említett példákra gondolunk, amely szerint a Német Birodalom területéről 1425-ig 3601 joghallgató tanult ezen az egyetemen.²³

Nem hasonlíthatjuk a magyar Királyságot a Német Birodalomhoz, ám valószínűsíthető, hogy további kutatások révén növelhető az Itáliában tanuló magyarországiak száma. Ugyanakkor eredményeink értékelésekor nem szabad megfeledkezni arról, hogy nem csupán a Magyar Királyságból, hanem máshonnan is kevesen utaztak Itáliába. 1426 és 1575 között például 640 németalföldi mutatható ki olasz egyetemeken, azaz évente mindössze négy. A 15. században a bolognai Német Egyetemi Nemzetbe évente átlag 20 új fő jelentkezett, és ebben a közösségben ritkán voltak egyszerre száznál többen.²⁴

Az eddigi eredmények alapján a külföldön tanuló magyarországiaknak csupán 7–8 %-a jutott el az Appennini-félszigetre. Másképpen úgy lehet fogalmazni, hogy Bécs és Krakkó egyetemén növelte tudását a magyarországiak 90 %-a, míg Európában másutt a 10 %. Ezen belül pedig Itáliába jártak elsősorban hazánkfiak.²⁵

Szögi László úttörőnek tekinthető tanulmánya jelezte, hogy a történeti statisztika művelői számára milyen lehetőségek nyílnak meg akkor, ha sikerül a magyarországi eredetű peregrinusokról nagy tömegű, megbízható adatot összegyűjtenünk. A kutatások a számok segítségével bizonyították be, hogy a határainkhoz közel fekvő két város egyetemének, Bécsnek és Krakkónak

²¹ VERESS Endre: Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai 1221–1864. Bp., 1941.;

²² SZÖGI: Az egyetem nélküli i. m. 19. Kelényi Borbála szíves közlése, amit ezúton köszönök meg.

²³ KELÉNYI Borbála felvilágosítása szerint 1425-ig mindössze 82 magyarról tudunk Bolognában. Másodlagos források alapos feltárása révén bizonyosan növelni lehet majd az Itáliában tanuló magyarok számát, ám a németekhez képest bizonyosan kevesebben voltak. Bologna helyzete speciális, hisz jogi oktatásáról volt nevezetes. (SCHMUTZ: Juristen für das Reich i. m. I. 95.).

²⁴ Christoph SCHWINGES: Das Reich im gelehrten Europa. Ein Essay aus personengeschichtlicher Perspektive. In: Uö.: Studenten und Gelehrte i. m. 592–594.

²⁵ SZÖGI: Az egyetem nélküli i. m. 37.

kiemelkedő szerepe volt a magyar művelődés történetében. További vizsgálatok finomíthatják következtetéseit.

Manapság a statisztikusok mérik, hogy egy adott időszakban mekkora egy ország népességén belül a diplomások aránya. Nem érdektelen ezt a kérdést a középkori kutatások során sem feltenni. Ám a kutató nehézségekbe ütközik, hisz a népesség számát nem lehet pontosan megállapítani, legfeljebb megközelítő értéket kapunk. Arról sem feledkezhetünk meg, hogy sosem fogjuk pontosan megállapítani azt, hogy hányan iratkoztak be, hányan szereztek fokozatot egy-egy időszakban.

A Német Birodalom lakossága a 14. század közepi nagy pestis előtt mintegy 14-15 millió volt, ám a betegség szörnyű pusztítást okozott. Így száz év eltelte után is legfeljebb 10-12 milliónyian lakhattak ebben az államalakulatban. A század második felében kezdett növekedni a lakosság száma, és a 16. század első évtizedére mintegy 14 milliónyi lélekszámot ért el.²⁶

Ezzel szemben a birodalomból egyetemre járók száma folyamatosan növekedett, amit magyaráz az a körülmény, hogy 1500-ig 16 (1510-ig 18) egyetem alakult, és sok német diák tanult külföldön.²⁷ Azt lehet mondani, hogy a népesség hanyatlása vagy stagnálása ellenére a tanulás iránti vágy nem csökkent.²⁸

Hogy egy-egy esztendőben hányan kezdték meg tanulmányaikat, évről évre változott. Mégis az adatok a hallgatói létszám tartós növekedéséről (természetesen hullámvölgyek mellett) tanúskodnak. Schwinges számítását alapul véve, az 1385–1400 közötti időszakban éves átlagban 497 fő iratkozott be a Német Birodalom egyetemeire, míg az 1476–1500 közötti 25 esztendőben ez a szám 2601 diákra nőtt. A gyarapodás több mint ötszörös, ami jóval nagyobb, mint a népesség emelkedése. Meg kell azonban jegyezni, hogy a korszak egyetemei nemzetköziek voltak, nemcsak birodalmiak tanultak falaik között, noha a túlnyomó többség onnan származott. A hallgatói létszám emelkedése a német egyetemek vonzerejének a növekedését jelzi.²⁹ Egy-egy egyetem konkrét példája egyébként szintén a fentebb vázolt tendenciát támasztja alá. Bécs *universitasa* nagy vonzerővel rendelkezett. Az 1386–1395 közötti időszak éves átlaga, 163, míg az 1496–1505 közötti 10 esztendőben megháromszorozódott ez a szám, hisz 544 lett. Ennek az egyetemnek a legjobb időszaka azonban az 1446–1455 közötti évekre esett a 15. században,

²⁶ SCHWINGES: Deutsche Universitätsbesucher i. m. 30–33.; N. J. G. Pounds /Norman John Greville Pounds/: An Economic History of Medieval Europe. London - New York, 1994. 160. A történeti Németország, Ausztria, Csehország, Svájc és Németalföld területéről van szó.

²⁷ SCHWINGES: Universitätsbesuch i. m. 93–95.

²⁸ SCHWINGES: Deutsche Universitätsbesucher i. m. 30–33.

²⁹ SCHWINGES: Universitätsbesuch im Reich i. m. 94. A következő oktatási intézmények matrikuláit dolgozta fel a szerző több munkájában: Bécs, Heidelberg, Köln, Erfurt, Lipcse, Rostock, Leuven/Louvain, Greifswald, Freiburg, Basel, Ingolstadt, Tübingen. Prága, Trier, Mainz, Würzburg adatai hiányoznak, ugyanis ezen intézmények anyakönyvei elvesztek, illetve nyilvántartásaik igen hézagosak.

midőn éves átlagban 562 új név került a matrikulába.³⁰ A számunkra fontos krakkói felsőoktatási intézményben az 1400–1410 közötti időszak 95,5 fős éves átlaga 1491–1500 közötti periódusra 290,1 főre emelkedett, vagyis háromszor annyian kezdtek itt meg a tanulmányaikat, mint a század elején.³¹

Szögi László adatai a magyarországi származású egyetemjárók határozott növekedéséről tanúskodnak. A 14. század első negyedében a beiratkozók éves átlaga az egy főt sem érte el, ám a század utolsó negyedében 26,48-ra növekedett (2640 %!), hogy a következő évszázad első 25 esztendejében a szám megduplázódjék (54,44). A változás robbanásszerű. Az 1475–1500 közötti periódusban már évente átlag 110 fő kezdett tanulni egyetemen. Tegyük hozzá, hogy a magyar egyetemi hallgatók száma csupán 1520 után esett vissza. A 15. század utolsó negyedében tehát évente négyszer annyian iratkoztak be ebbe az oktatási intézménytípusba, mint 100 évvel korábban.³²

A hazai népesség fejlődésére vonatkozó ismereteink hézagosak. Annyi bizonyosnak látszik, hogy a 14. századi nagy pestis nem pusztított oly mértékben, mint tőlünk nyugatra. Az 1330-as évek 2 milliónyi lakossága ezért a 15. század 30-as éveire 3 millió körülire emelkedett, ám a 16. század elejére nem, vagy alig léphette túl ezt az értéket (óvatosan 3,3 millióra becsülhetjük).³³ Ha a lakosságszám változásához viszonyítjuk az értékeket, azt mondhatjuk, hogy a hallgatói létszám gyarapodása érezhetően felülmúlta a népesség növekedését. Nem csupán a 14. századi változásra gondolunk, hanem arra is, hogy miközben a 15. században az ország lakossága alig gyarapodott, az egyetemjárók száma, az egyetemekre éves átlagban beiratkozók több mint a duplájára emelkedett.

Azt mondhatjuk, hogy a hazánkfiakra vonatkozó számok a német birodalmi átlagtól messze elmaradnak, ám a fejlődés hasonló, és mutatja a magasabb tudás iránti igény erősödését. Másrészt arra utal, hogy ha lassan is, de egyre többen tudták és merték vállalni a külföldi tanulás költségeit.

A Magyar Királysággal szomszédos lengyel földön a 15. század eleje óta működött folyamatosan a Krakkói Egyetem.³⁴ A két ország fejlődése – mint

³⁰ SCHWINGES: *Deutsche Universitätsbesucher* i. m. 69. A könyv részletesen elemzi a többi németföldi egyeteme fejlődését.

³¹ KNOLL: „A Pearl of Powerful Learning” i. m. 152.

³² SZÖGI: *Az egyetem nélküli* i. m. 20.; Draskóczy István: *Magyarországi hallgatók a bécsi és a krakkói egyetemen a Jagelló-korban (1491 – 1525)*. *Gerundium* 8 (2017), 1. sz. 15–16.:

³³ KUBINYI András: *A Magyar Királyság népessége a 15. század végén*. *Történelmi Szemle* 38 (1996) 156. A népesség legnagyobb hányadát alkotó jobbágyság társadalmának új szempontú tárgyalása, amelynek demográfiai következményei vannak: NÓGRÁDY Árpád: „Az elakadt fejlődés”. In: *Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról*. Szerk. C. Tóth Norbert, Neumann Tibor. Bp., 2015. 11–28.

³⁴ Az egyetem történetére ld. Haraszi Szabó – Kelényi – Szögi: *Magyarországi diákok* i. m. I. Kelényi Borbála fejezete.

ismeretes – párhuzamba állítható, a két királyságot szoros kapcsolatok fűzték egymáshoz, és mindkét ország trónján a Jagelló-ház egy – egy tagja ült a 15. század végén és a 16. század elején. Krakkóban 21 204 hallgató iratkozott be 1400 és 1509 között. A legtöbb külföldi Magyarországról érkezett erre az egyetemre. Ezután a sorrend a következőképpen alakult: Szilézia, német területek, Poroszország, Csehország és Morvaország, végül Litvánia.

Ahogy a Magyar Királyságból származó peregrinusok létszámát illetően is eltérhetnek kutatói vélemények, úgy az ebben a felsőoktatási intézményben tanuló magyarországiak számát tekintve sincs egyetértés a kutatók között, ami nem csupán azzal magyarázható, hogy az anyakönyveken túlmenően ki milyen forrást lehetett még a kutatásaiba bevonni, hanem azzal is, hogy gyakran kérdéses, hogy a hallgató által származási helyként megjelölt települést hová számítsuk.³⁵

A lengyel Boroda adatai alapján legutóbb az az információ jelent meg a nemzetközi szakirodalomban, hogy 1400 és 1509 között 3364 magyar tanult itt, ami a hallgatói létszám 16 %-nak felel meg.³⁶ A legújabb hazai kutatás azonban ezt a számot legalább 200 fővel tudta gyarapítani, hisz ebben a 110 évben 3579 magyarországi diákot tudott kimutatni (17 %), nem szólva arról a 221 esetről, amikor bizonytalan (bár többségüknél valószínűsíthető), hogy az illető a Magyar Királyságból jött volna. Összességében 1525-ig 4234 hazánkfia esetében igazolható bizonyosan, hogy a lengyel fővárosban tanult. Emellett 230 diák esetében vethető fel, hogy magyarországi volt.³⁷ Az anyakönyvben egyébként kevesebb név található meg ahhoz képest, amit a kutatás feltárt. A magyarországi diákok 90 %-a Bécsben és Krakkóban folytatott felsőfokú tanulmányokat. Érthető, hisz a két főváros közel feküdt a határhoz. Mondhatni, akár hazai intézménynek is tekinthetjük őket. Érdemes összehasonlítani azt, hogy hányan iratkoztak be a Lengyel Királyságból a krakkói egyetemre, és hány magyarországi kezdte meg tanulmányait Krakkóban és Bécsben. Sajnos azok aránya, akik lengyel területéről indultak el azért, hogy külföldön tágítsák ismereteiket, nehezen megállapítható. Valószínűleg nem beszélhetünk tömegekről. Kimutatható, hogy Lipcsében tanultak lengyelek, bár az itteni felsőoktatási intézmény nem kelhetett versenyre a krakkóival lengyel területen. A többi német egyetem jelentősége még csekélyebb volt.³⁸ Tudjuk, lengyelországiak másutt is tanultak. Úgy sejtjük, hogy a külföldi

³⁵ KNOLL: „A Pearl of Powerful Learning” i. m. 152. Poroszország egy része, a királyi Poroszország 1466-tól a lengyel korona része. A Krakkóban tanuló magyarokra: Haraszi Szabó – Kelényi – Szögi: Magyarországi diákok i. m. I. Kelényi Borbála fejezete.

³⁶ KNOLL: „A Pearl of Powerful Learning” i. m. 660–667. A korábbi véleményekhez képest jelentős eredmény ez.

³⁷ HARASZI Szabó – KELÉNYI – SZÖGI: Magyarországi diákok i. m. II. kötet. Szögi László szerint 4252 krakkói magyar diákkal számolhatunk. Szögi: Az egyetem nélküli i. m. 21.

³⁸ Rainer Christoph SCHWINGES: On Recruitment in German Universities from the Fourteenth to Sixteenth Centuries. In: Uő.: Studenten und Gelehrte i. m. 200–203.

peregrináció adatai jelentős mértékben nem módosíthatják következtetéseinket. Az összehasonlításához Irena Kaniewska által közölt számításokat használtuk fel. Mivel a lengyel kutatónő csupán a krakkói anyakönyvre támaszkodott, ezért mi is először csak a krakkói anyakönyv és a bécsi főanyakönyv bejegyzéseit vettük figyelembe.³⁹

Kaniewska azt vizsgálta, hogy az 1470–1520 közötti időszakban lengyel területekről hány név került be a krakkói matrikulába. A Litván Nagyfejedelemség (241 fő) nélkül a tulajdonképpeni királyságból (Korona) 6989 beiratkozást számolt össze. A hallgatók döntő többsége (6425 = 92 %) a királyság három legfontosabb tartományából, Kis-Lengyelországból (hozzávéve a rutén területeket is), Nagy-Lengyelországból és Mazóviából érkezett Krakóba. Ugyanakkor az összes beiratkozások száma 13 811 volt ebben az időszakban, vagyis a beiratkozottaknak csupán mintegy fele (50,6 %) származott a lengyel korona területéről! ⁴⁰ A tény jelzi ennek az *universitas*nak a nemzetközi jellegét. Ugyanebben az időszakban 2481 magyarországi (összhallgatók 18 %-a) rótt a le a beiratkozási illetéket itt.⁴¹

Igen nehéz meghatározni azt, hogy hányan éltek – a litván területeket nem számolva – a Lengyel Királyságban (Koronához tartozó területek). A 14. század végén 1,8 millió, a következő század közepén 2,5 millió lakosa volt egyes kutatások szerint ennek az államnak.⁴² Stanisław Russocki egy munkájában 1500 tájára 3 milliós lélekszámot adott meg.⁴³ Egy újabb lengyel statisztikai kiadványban ezzel szemben arról olvashatunk, hogy a Lengyel Királyság népessége Mazóviával együtt 1370 táján 2 milliót, 1500 körül 3,4 milliót ért el (a Litván Nagyhercegséggel együtt 7,5 millió).⁴⁴ A számok értelmezésekor nem feledkezhetünk meg arról, hogy a királyság területe növekedett. 1466-ban csatolták például hozzá a királyi Poroszországot, Danckával egyetemben.⁴⁵

³⁹ KANIEWSKA: Les étudiants i. m. 123. Ha csupán az anyakönyveket vesszük figyelembe, Szögi László által publikált számokhoz képest némileg (10 – 15 % között ingadozik az eltérés) kisebb lesz. Ld. Draskóczy: Magyarországi hallgatók i. m. 1. és 2. táblázat

⁴⁰ KANIEWSKA: Les étudiants i. m., 123. Sajnos nem derül ki, hogy a királyság más tájairól (pl. a ritka népsűrűségű Podólia, illetve Belz,) található-e valaki a matrikulában. A Sziléziától átkerült kicsiny Óświęcim vidéke Kis Lengyelországba tartozott.

⁴¹ KANIEWSKA. Les étudiants i. m. 123.; saját számításaink a kiadott krakkói anyakönyveken alapulnak.

⁴² History of Poland., Eds. ALEXANDER GIEYSZTOR, STEFAN KIENIEWICZ etc., Warszawa, 1979, 127; Krzysztof BACZKOWSKI – Stanisław GRZYBOWSKI: Wielka Historia Polski II, Kraków, 2003, 15.

⁴³ Stanisław Russocki: Structure politique dans l'Europe des Jagellon. Acta Poloniae Historica 39 (1979) 105.

⁴⁴ Cezary KUKLO - Juliusz Łukasiewicz - Cecylia Leszczyńska: Historia Polski w liczbach. History of Poland in Numbers. Warszawa, 2014. 48. (középkori rész Cezary KUKLO munkája).

⁴⁵ BACZKOWSKI – GRZYBOWSKI: Wielka Historia i. m. 222–226., 305. KUKLO – ŁUKASIEWICZ – LESZCZYŃSKA: Historia Polski w liczbach. i. m. 48. szerint a Korona 1370 táján mintegy 240 ezer, 1500 körül pedig 260 ezer négyzetkilométernyi területet ölelt fel.

Irena Gieysztorowa szerint a 146 000 négyzetkilométer területű Kis- és Nagy-Lengyelország, Mazóvia lakossága 1340 táján 1,25 millió, 1580-ban pedig 3,1 milliót tett ki.⁴⁶ A lengyel Myśliwski elfogadván ezt a véleményt, úgy számol, hogy ennek a három tartománynak az össznépessége 2,64 millió főt tett ki 1500 táján.⁴⁷

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a Lengyel Királyság (Korona) aligha lehetett népesebb ország, mint a Magyar Királyság, és mintegy 3 – 3,4 millió lakossággal számolhatunk. Egy olyan krakkói hallgatóra, aki a Korona területéről származott, tehát 429 – 486 lakos esne. Elfogadva azt, hogy Kis-Lengyelország, Nagy-Lengyelország és Mazóvia lakossága 1500 táján 2,64 millióra tehető (gondolva a rutén területekre, ezt minimális értéknek véljük), az ebből a három tartományból származó egy egyetemistára kerekítve 411 lakos jutna.⁴⁸

Mi a helyzet Magyarországon? Ugyanebben az időszakban a bécsi és a krakkói anyakönyvek alapján a Magyar Királysághoz 4755 beiratkozás kapcsolható. Abszolút értékben a Krakkóban tanuló lengyelek alig több mint kétharmadának felel meg. Egy-egy beiratkozásra az ország 631 – 694 lakosa jut, aszerint, hogy 3 milliónyi avagy 3,3 milliónyi lélekszámot veszünk alapul. A népességhez viszonyítva tehát jóval többen jártak egyetemre a Lengyel Királyságból, mint Magyarországból. A külföldön tanuló lengyelek adatait nem vettük figyelembe, ezért a különbség akár nagyobb is lehet. A vizsgálat megismételhető oly módon is, hogy a Bécsi és Krakkói Egyetemen a kiválasztott időszakban feltűnő összes magyart is figyelembe vesszük. A két egyetemi városban összesen 5229 hazánkfi (Bécsben 2517, Krakkóban 2712) bővítette ismereteit ebben a periódusban. Eszerint az eredmény némileg kedvezőbb, hisz egy beiratkozásra 543–597 fő esik. Ám az érték még mindig kedvezőtlenebb, mint a lengyelországi.⁴⁹ Megjegyezhető, hogy Európa összes további felsőoktatási intézményében ekkor mindössze 570 magyarországi beiratkozása regisztrálható, vagyis ekkor ismereteink szerint külföldön felsőoktatásban tanuló hazánkfiak (összlétszám tehát 5799) 90, 2 %-a a két szomszédos főváros egyetemén gyarapította tudását.⁵⁰

⁴⁶ Idézi: POUNDS: An Economic History i. m. 159.

⁴⁷ Grzegorz MYŚLIWSKI: Central Europe. In: Agrarian Change and Crisis in Europe, 1200 – 1500, ed. Harry KITSIKOPOULOS, London, 2012. 257.

⁴⁸ Az 1470–1520 között beiratkozott összes krakkói diákot véve figyelembe, egy egyetemistára 217–246 lakos jutna. Ám ekkor majd minden második krakkói diák külföldi volt.

⁴⁹ Számításunk a következő két adattáron alapszik: Tüskés: Magyarországi diákok i. m. és HARASZTI SZABÓ – KELÉNYI – SZÖGI: Magyarországi diákok i. m. II. kötet. Megjegyezhető, hogy Bécsben valószínűleg kevesebb magyar tanult a középkorban, mint azt Tüskés Anna adattára mutatja (7213 beiratkozás). Ld. SZÖGI: Egyetem nélküli i. m. 21. (6573 beiratkozás), illetve KELÉNYI: A Bécsi Egyetem i. m. 135. (6785 beiratkozás).

⁵⁰ KELÉNYI Borbála szíves közlése.

A Szögi László által néhány éve összeállított, akkor még nem korrigált alapadatbázist alapul véve,⁵¹ 1475 és 1525 között Erdélyből 1263 peregrinus tanult Európa különböző egyetemerein. Mivel Erdély lakossága 1495-ben legalább 516 045 fő volt,⁵² egy peregrinusra 409 lakos esik. Ugyan a kutatások módosítják majd az általunk kiszámított értéket, ám nagyságrendileg feltehetően nem változtatják meg az arányt. A szám lényegesen kedvezőbb, mint amit az ország egészére kiszámítottunk. A tény azzal magyarázható, hogy a Szászföldről kiugróan sokan vállalták az egyetemi tanulmányokat. Főként Bécset keresték fel. 951 egyetemista jutott itt mintegy 100–108 ezernyi lakosra, azaz egyre 105 (maximum 114) fő. Tudjuk, ennek a tájnak kiugró az urbanizáltsága a királyságon belül.⁵³

Az egyetemjárást több tényező befolyásolta. A kutatók például arra mutattak rá, hogy a magyarországi, lengyelországi diákok között magas a városiaknak az aránya. A Német Birodalom egyetemerein is jelentős a városiak jelenléte.⁵⁴

A magyar és lengyel arányértékek közötti különbség több tényezővel magyarázható, noha a két ország fejlődése hasonlított egymáshoz. Az okok feltárására, részletes elemzésére nem vállalkozhatunk. Ám egy körülményről nem feledkezhetünk meg. Arról ugyanis, hogy a Lengyel Királyságban az uralkodóknak sikerült tartósan biztosítaniuk egy egyetem működésének a feltételeit, míg a magyar királyoknak nem. Másképpen fogalmazva: senkinek sem kellett feltétlenül (akár távolra) idegen országba utaznia Lengyelországból, más, merőben szokatlan körülmények között élnie ahhoz, hogy egyetemi képzésben részesüljön. Az általunk kiszámított (korántsem pontos) viszonyszám véleményünk szerint jelzi, hogy milyen előnyt biztosított egy ország lakói számára az egyetemi képzést nyújtó hazai intézmény léte, és mit veszített a középkori Magyar Királyság azzal, hogy ilyennel nem rendelkezett.

Ennek ellenére az általunk kiszámított érték nem rossz. Mutatja ugyanis, hogy mily erős volt a korszerű ismeretek iránti igény. Ám a peregrináció nem helyettesíthette a hazai egyetemet. A legfelső fokú képzést nyújtó intézmény hiányának messze ható következményei lettek.⁵⁵

⁵¹ Köszönöm a felhasználás lehetőségét.

⁵² KUBINYI: A Magyar Királyság népessége i. m. 159.

⁵³ TONK Sándor: Erdélyiek egyetemjárása a középkorban. Bukarest, 1979. passim; DRASKÓCZY István: Az erdélyi Szászöld demográfiai helyzete a 16. század elején. Erdélyi Múzeum 61 (1999) 18–20.

⁵⁴ KUBINYI: A középkori magyarországi városhálózat i. m. ; Kaniewska: Die Struktur i. m. 62. ; Knoll: „A Pearl of Powerful Learning” i. m. 166–172. ; Rainer Christoph SCHWINGES: Der Student in der Universität. In: Geschichte der Univerisität in Europa. i. m. 188.

⁵⁵ KLANICZAY Tibor: Egyetem és politika a magyar középkorban. In: Eszmetörténeti tanulmányok a magyar középkorról. Szerk. SZÉKELY György. Bp., 1984. 35–44.

Táblázatok

1.) Magyarországi hallgatók egyetemjárása, 1401 – 1525 (adatbázis alapján)

Periódus	Bécs	évi átlag	Krakkó	évi átlag	Összes	évi átlag	A két egyetem aránya
1401–1439	2173	55,72/év	403	10,3/év	2576	66/év	84,4:15,6
1440–1457	1218	67,7/év	434	24,1/év	1655	92/év	74,8:25,2
1458–1490	1500	45,5/év	1658	50,2/év	3158	96/év	47,5:52,5
1491–1525	1688	48,5/év	1732	49,5/év	3431	98/év	49,5:50,5
Összes	6580	52,6/ év	4225	33,8/év	10 805	86,4/év	61:39

2.) Magyarországiak egyetemjárása, 1470 – 1520 (összehasonlító táblázat, csak anyakönyvi bejegyzések alapján)

Periódus	Bécs	Bécs: éves átlag	Krakkó	Krakkó: éves átlag	Összes	Éves átlag
1470–1495	1037	40	1316	50,6	2353	90,6
1496–1520	1177	47	1225	49	2402	96
Összes	2214	43	2541	49,8	4755	92,8

3.) Magyarországiak egyetemjárása, 1470–1520 (összehasonlító táblázat)

Periódus	Bécs	Bécs: éves átlag	Krakkó	Krakkó: éves átlag	Összes	Éves átlag
1470–1495	1188	45,7	1399	53,8	2587	99,5
1496–1520	1329	53,2	1313	52,5	2642	105,7
Összes	2517	49,4	2712	53,2	5229	102,6

Forrás : Tüskés: Magyarországi diákok i. m. ; Haraszi Szabó – Kelényi – Szögi: Magyarországi diákok i. m. II.

4.) Lengyelországi és magyarországi diákok beiratkozása 1470–1520

1470–1520: 51 év	Összes	Éves átlag	Népesség	Egy egyetemistára jutó lakosok száma
Magyar diákok Bécsben és Krakkóban	4755	93	3 – 3,3 millió (Magyar Királyság)	631 – 694
A Lengyel Királyság (Korona) diákjai Krakkóban	6989	137	3 – 3,4 millió (Lengyel Királyság)	429 – 486
Három tartomány diákjai Krakkóban	6425	126	2,64 millió	411 (?)

Három tartomány: Kis-Lengyelország, Nagy-Lengyelország, Mazóvia

5.) A Krakkói Egyetemre beiratkozó hallgatók a Lengyel Királyságból 1470–1520

Tartományok	Beiratkozók száma	Arányok
Kis-Lengyelország a rutén területekkel	2887	41,3 %
Nagy-Lengyelország	2677	38,3 %
Mazóvia	861	12,3 %
Három tartomány	6425	91,9 %
Királyi Poroszország	564	8,1 %
Korona területe	6989	100 % (96,7 %)
Litvánia	241	(3,3 %)

Lengyel-Litván állam együtt: 7230 (100 %)

Forrás: Kaniewska: Les étudiants i. m. 123.

6.) Egyetemjárás és népesség a Magyar Királyságban

Periódus	Beiratkozások éves átlaga	Index	Lakosság száma (hozzávetőleges érték)	Index
1326–1350	1,00	1	2,0 millió	1,00
1426–1450	79,88	79,88 (1)	3,0 millió	1,50 (1,0)
1475–1500	110,24	110,24 (1,38)	3,3 millió	1,65 (1,1)

Forrás: Szögi: Egyetem nélküli i. m. 20.

7.) Peregrinusok a Magyar Királyságból és Erdélyből, 1475 – 1525 években 3,3 milliós népességgel számolva

Megnevezés	Lakosság száma 1500 táján	Peregrinusok száma	Egy peregrinusra jutó lakos
Magyarország	3 300 000	5 294	623
Ezen belül Erdély	516 045	1 263	409
Erdélyen belül Szászöld	100 000 – 108 000	951	105–114
Erdély aránya a királyságban	15,63 %	23,86 %	65,4 %
Lengyel Királyság	3 400 000	6 989	486

Forrás: Szögi: Egyetem nélküli i. m. 20.; Kubinyi: A Magyar Királyság népessége i. m. 158–159.

Megjegyzés: Erdély és a Szászöld esetében csak azokat a diákokat vettük figyelembe, amelyek származási helye biztosan lokalizálható. A lengyel adat 1470 – 1520 közötti, és a krakkói anyakönyveken alapul.

Statistics – History of Universities (Hungarian Peregrinators in the Middle Ages)

Researches on history of Hungarians' university studies succeeded to collect a large amount of data for statistical evaluations. There were only short-term run universities in the medieval Hungarian Kingdom thus the students had to study abroad. This study demonstrates that between 1400 and 1500 there was a significant increase in number of Hungarians attending foreign universities increased significantly, which is in line with the general European trends. Peregrinators preferred in 90% the Universities of Vienna and Krakow, since both of them were close to the state borders. The population of the Hungarian Kingdom and Polish Crown was similar. The author indicates that less Hungarian students attended either of the Universities of Vienna or Krakow than the Polish Jagiellonian University. This fact emphasizes the significance of operating an own university in a home country.

Keywords: Vienna, Cracow, matriculation, yearly average, population, geographic distribution, urbanisation, percentage